

JERZY PLUCIŃSKI

OPTYKA
NIEUPORZĄDKOWANYCH
OŚRODKÓW
SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH

POLITECHNIKA GDAŃSKA

monografie

102

POLITECHNIKA GDAŃSKA

JERZY PLUCIŃSKI

OPTYKA
NIEUPORZĄDKOWANYCH
OŚRODKÓW
SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH

GDAŃSK 2010

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Romuald Szymkiewicz

REDAKTOR PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Janusz T. Cieśliński

REDAKTOR SERII

Jerzy Mazur

RECENZENCI

Anna Cysewska-Sobusiak

Tomasz Woliński

PROJEKT OKŁADKI

Jolanta Cieślawska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Pełna oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna na stronach:

www.pg.gda.pl/wydawnictwoPG, www.naukowa24.pl

Wydawnictwa PG można nabywać w Księgarni PWN

Gmach Główny PG, I piętro, ul. G. Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk,

tel. 58 347 11 25, e-mail: ksiegarnia.gdansk2@pwn.com.pl

oraz za pośrednictwem strony internetowej PWN www.naukowa24.pl

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej
Gdańsk 2010

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakiegokolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy

ISBN 978–83–7348–300–9

SPIS TREŚCI

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH OZNACZEŃ I SKRÓTÓW	5
1. WPROWADZENIE DO PRZEDMIOTU ROZPRAWY	7
1.1. Wstęp	7
1.2. Cel i zakres rozprawy	8
2. ZAGADNIENIA PODSTAWOWE	10
2.1. Ogólny opis promieniowania optycznego	10
2.1.1. Wprowadzenie	10
2.1.2. Równania Maxwella, równania materiałowe, równania falowe	11
2.1.3. Opis stanu polaryzacji promieniowania optycznego i właściwości polaryzacyjnych ośrodków	20
2.2. Mechanizmy rozpraszania promieniowania optycznego w ośrodkach silnie rozpraszających	27
2.2.1. Wprowadzenie	27
2.2.2. Centra rozpraszania, absorpcji i ekstynkcji	30
2.2.3. Wpływ wymiarów niejednorodności i współczynnika załamania światła na rozpraszanie promieniowania optycznego	34
2.3. Propagacja promieniowania optycznego w ośrodkach silnie rozpraszających	45
3. METODY ANALIZY PROPAGACJI PROMIENIOWANIA OPTYCZNEGO W OŚRODKACH SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH	50
3.1. Wprowadzenie	50
3.2. Metody strumieniowe	51
3.3. Metoda dyfuzji	56
3.4. Metody Monte Carlo	71
3.4.1. Klasyczna metoda Monte Carlo	71
3.4.2. Zmodyfikowane metody Monte Carlo	84
3.4.3. Szybka metoda bąbelkowa Monte Carlo	90
3.5. Podsumowanie	102
4. NIEKOHERENTNE METODY POMIAROWE OŚRODKÓW SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH WYKORZYSTUJĄCE ŹRÓDŁA PROMIENIOWANIA O NATĘŻENIU CIĄGŁYM	104
4.1. Wprowadzenie	104
4.2. Metody wyznaczania parametrów optycznych ośrodków silnie rozpraszających oparte na pomiarze transmisji promieniowania optycznego o stałym natężeniu	105
4.2.1. Metody bezpośrednie	105
4.2.2. Metody pośrednie	107
4.3. Wykorzystanie promieniowania o stałym natężeniu do pomiaru obiektów niejednorodnych	109
4.3.1. Optyczna tomografia dyfuzyjna	109
4.3.2. Nietomograficzne techniki pomiarowe obiektów niejednorodnych z wykorzystaniem promieniowania rozproszonego dyfuzyjnie	110
4.4. Podsumowanie	123
5. NIEKOHERENTNE METODY POMIAROWE OŚRODKÓW SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH WYKORZYSTUJĄCE ŹRÓDŁA PROMIENIOWANIA IMPULSOWEGO LUB O ZMODULOWANYM NATĘŻENIU	125
5.1. Wprowadzenie	125

5.2. Niekoherentne metody pomiaru ośrodków silnie rozpraszających oparte na pomiarze czasu przelotu	126
5.2.1. Systemy mierzące czas przelotu fotonów przez ośrodki silnie rozpraszające i przykłady pomiarów	126
5.2.2. Wyznaczanie parametrów optycznych ośrodków silnie rozpraszających na podstawie zmierzonego rozkładu czasu przelotu fotonów	136
5.2.3. Systemy pracujące w dziedzinie częstotliwości	140
5.3. Wykorzystanie promieniowania impulsowego lub o zmodulowanym natężeniu do pomiaru obiektów niejednorodnych	142
5.4. Podsumowanie	144
6. KOHERENTNE METODY POMIAROWE OŚRODKÓW SILNIE ROZPRASZAJĄCYCH	145
6.1. Wprowadzenie	145
6.2. Analiza interferometrii niskokoherentnej w dziedzinie czasu	146
6.3. Analiza interferometrii niskokoherentnej w dziedzinie częstotliwości	150
6.4. Optyczna reflektometria niskokoherentna	157
6.4.1. Wprowadzenie	157
6.4.2. Przetwarzanie sygnału wyjściowego w dziedzinie czasu	160
6.4.3. Przetwarzanie sygnału wyjściowego w dziedzinie częstotliwości	161
6.4.4. Charakterystyka amplitudowo-fazowa badanego ośrodka a zdolność rozdzielcza interferometrii niskokoherentnej	167
6.5. Optyczna tomografia koherentna	168
6.5.1. Skanowanie i detekcja w optycznej tomografii koherentnej	168
6.5.2. Dobór poprzecznego rozkładu pola wiązki skanującej	170
6.5.3. Dynamiczne ogniskowanie	171
6.5.4. Systemy OCT do pomiaru właściwości polaryzacyjnych ośrodków silnie rozpraszających	173
6.6. Przykłady zastosowań koherentnych metod pomiarowych w badaniach ośrodków silnie rozpraszających	181
6.6.1. Przykład zaawansowanego systemu OCT do badań ośrodków silnie rozpraszających	181
6.6.2. Przykłady zastosowań koherentnych metod pomiarowych w badaniach ośrodków silnie rozpraszających	186
6.7. Podsumowanie	192
7. UWAGI KOŃCOWE	194
Podziękowania	197
Bibliografia	199
Streszczenie w języku polskim	222
Streszczenie w języku angielskim	223

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH OZNACZEŃ I SKRÓTÓW

Oznaczenia

a_{alb}	– albedo
c	– prędkość promieniowania optycznego w ośrodku (fazowa)
c_0	– prędkość światła w próżni
c_g	– prędkość grupowa rozchodzenia się promieniowania optycznego
D	– współczynnik dyfuzji (wyrażany w m)
$\mathcal{E}(\mathbf{r}, t)$	– wektor natężenia pola elektrycznego
$\mathcal{E}_i (i = x, y, z)$	– współrzędne pola $\mathcal{E}$
$E_i (i = x, y, z)$	– amplitudy zespolone pola $\mathcal{E}$
$\mathbf{F}(\mathbf{s}_2, \mathbf{s}_1)$	– macierz rozpraszania (dla wektora Jonesa) z kierunku $\mathbf{s}_1$ do kierunku $\mathbf{s}_2$
$F(\mathbf{s}_2, \mathbf{s}_1)$	– funkcja rozpraszania z kierunku $\mathbf{s}_1$ do kierunku $\mathbf{s}_2$
$\mathbf{F}_d(\mathbf{r}, t)$	– gęstość strumienia promieniowania
$\mathbf{F}_S(\mathbf{s}_2, \mathbf{s}_1)$	– macierz rozpraszania (dla wektora Stokesa) z kierunku $\mathbf{s}_1$ do kierunku $\mathbf{s}_2$
g	– współczynnik anizotropii rozpraszania
$G(\mathbf{r}, \mathbf{r}', t)$	– funkcja Greena
I	– natężenie promieniowania optycznego
$\mathbf{i}_x, \mathbf{i}_y, \mathbf{i}_z$	– wersory o kierunku x, y, z
$\mathbf{J}$	– wektor Jonesa
$\mathbf{J}_d(\mathbf{r})$	– gęstość strumienia mocy promieniowania dyfuzyjnego
k	– liczba falowa
$\mathbf{k}$	– wektor falowy
K_{KM}	– współczynnikiem absorpcji Kubelka-Munka
$L(\mathbf{r}, \mathbf{s}, t)$	– luminancja energetyczna wiązki propagującej w kierunku $\mathbf{s}$
$L_d(\mathbf{r}, \mathbf{s}, t)$	– luminancja energetyczna wiązki rozproszonej propagującej w kierunku $\mathbf{s}$
L_c	– droga koherencji
$\mathbf{M}$	– macierz Muellera
n	– fazowy współczynnik załamania
n_g	– grupowy współczynnik załamania
$p(\mathbf{s}_2, \mathbf{s}_1)$	– fazowa funkcja rozpraszania z kierunku $\mathbf{s}_1$ do kierunku $\mathbf{s}_2$
Q_s, Q_a, Q_e	– odpowiednio wydajności rozpraszania, absorpcji i ekstynkcji
R	– współczynnik odbicia
$\mathbf{r}$	– położenie
$\mathbf{R}[\dots]$	– macierz obrotu
R_d	– współczynnik odbicia promieniowania rozproszonego dyfuzyjnie
$\mathbf{S}$	– wektor Stokesa
$S(\nu), S_{11}(\nu), S_{22}(\nu)$	– gęstość widmowa mocy
S_{KM}	– współczynnikiem wstecznego rozpraszania Kubelka-Munka
$\mathbf{s}_1$	– kierunek promieniowania padającego
$\mathbf{s}_2$	– kierunek promieniowania rozproszonego
$S_{12}(\nu)$	– wzajemna gęstość widmowa mocy
$S_{12}(\nu)$	– spektralny stopień koherencji wzajemnej
t	– czas
$\mathbf{T}$	– macierz Jonesa
T_d	– współczynnik transmisji promieniowania rozproszonego dyfuzyjnie
U	– amplituda zespolona funkcji falowej V
$U(t)$	– sygnał analityczny
$\mathcal{U}(\mathbf{r}, t)$	– wektorowa funkcja falowa
$U_d(\mathbf{r}, t)$	– średni strumień promieniowania optycznego

U_i ($i = x, y, z$)	– amplitudy zespolone pola $\mathcal{U}$
$\mathcal{V}$	– widzialność prążków interferencyjnych
$V(\mathbf{r}, t)$	– zespolona funkcja falowa
w	– liczba wagowa
x, y, z	– współrzędne położenia
$\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}$	– kierunki
z_0	– odwrotność zredukowanego współczynnika rozpraszania
z_R	– zakres Rayleigha
$\gamma(\tau)$	– zespolony stopień koherencji własnej
$\gamma_{12}(\tau)$	– zespolony stopień koherencji wzajemnej
$\Gamma(\tau)$	– funkcja koherencji własnej
$\Gamma_{12}(\tau)$	– funkcja koherencji wzajemnej
$\varepsilon_s(\mathbf{r}, t)$	– funkcja źródła promieniowania dyfuzyjnego
$\varepsilon_s(\mathbf{r}, \mathbf{s}, t)$	– funkcja źródła
θ	– kąt obrotu
λ	– długość fali
λ_0	– długość fali w próżni
μ_a, μ_s, μ_e	– odpowiednio współczynnik absorpcji, rozpraszania i ekstynkcji
μ_s'	– zredukowany współczynnik rozpraszania
ν	– częstotliwość
ν_c	– szerokość widmowa promieniowania optycznego
ν_c'	– średniokwadratowa szerokość widmowa promieniowania optycznego
ρ	– odległość od osi z w cylindrycznym układzie odniesienia
ρ_s, ρ_a, ρ_e	– odpowiednio gęstość centrów rozpraszających, absorbujących i ekstynkcji
$\sigma_d(\mathbf{s}_2, \mathbf{s}_1)$	– różniczkowy przekrój czynny na rozpraszanie z kierunku $\mathbf{s}_1$ do kierunku $\mathbf{s}_2$
$\sigma_g(\mathbf{s}_1)$	– geometryczny przekrój czynny dla kierunku $\mathbf{s}_1$
$\sigma_s, \sigma_a, \sigma_e$	– odpowiednio przekroje czynne na rozpraszanie, absorpcję i ekstynkcję
τ	– względne opóźnienie interferujących wiązek promieniowania optycznego
τ_c	– czas koherencji
τ_c'	– średniokwadratowy czas koherencji
$\Phi(\mathbf{r}, t)$	– całkowity strumień promieniowania optycznego
ω	– pulsacja
Ω	– pełny kąt bryłowy
Ω_S	– powierzchnia graniczna ośrodka
∇	– operator Nabla

Skróty

CMCM	– klasyczna metoda Monte Carlo
DOP	– stopień polaryzacji
FBMCM	– szybka bąbelkowa metoda Monte Carlo
MPL	– średnia długość drogi
MTT	– średni czas przelotu
OCT	– optyczna tomografia koherentna
OLCR	– optyczna reflektometria niskokoherentna
SNR	– stosunek sygnału do szumu